

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci Marie Němcové *Znaky pro stanice pražského metra: motivace a fundace*

Hana Prokšová, Ústav jazyků a komunikace neslyšících FF UK, 2018

Hlavním cílem bakalářské práce Marie Němcové bylo soustředit znaky používané v českém znakovém jazyce (ČZJ) pro označení názvů stanic pražského metra a tyto názvy pečlivě popsat z hlediska jejich utváření. Pro to autorka nejprve vytvořila teoretické podloží, v němž představila oblast proprií, toponym a hodonym v češtině i znakových jazycích a způsoby utváření takových pojmenování v obou jazykových skupinách. Hlavní část práce byla tvořena systematickým popisem sesbíraného materiálu.

Autorka měla na začátku nesnáze s rozpoznáním, jak výkladovou část sestavit, co je podstatné a co není. V počátcích mi proto k nahlédnutí poslala poměrně objemnou část textu, z níž jsem nemalou část pokládala za irelevantní. I po očištění ovšem v textu zůstaly pasáže, které nejsou textově provázány, jak komentuji níže, ale nezdají se mi ani konstitutivní pro výklad samotný. Příčinou může být, že je autorka i přes doporučení ne vždy propojila s tématem své práce, neuváděla příklady, nevysvětlila, jak spolu výkladová část a materiál souvisejí. Příkladem takového postupu může být kapitola pojednávající o jednotlivých slovtvorných postupech v češtině. Osobně bych smysl takové kapitoly viděla v tom, kdyby byla podána komparativně a kdyby byla propojena s materiálem, na nějž se celá práce zaměřuje. To se ovšem neděje. Vysvětlit termíny motivace a fundace bylo možné i v rámci výkladu postupů obohacování lexikální zásoby ČZJ, naopak by prospělo pokusit se zasadit do tohoto kontextu (chápu, že to je obtížné) a dále s nimi více pracovat.

Na několika místech autorka podle mě ne příliš promyšleně zohlednila zpětnou vazbu, kterou jsem jí dávala v průběhu geneze práce. Svědčí to o nepečlivosti, až automatizaci tvorby textu. Na s. 25 u vysvětlení principů slovtvorné fundace autorka zaměnila podle mého názoru spekulativní příklad *voda* → *vodník* za příklad *učit* → *učitel*, nijak však už neupravila příklady o dva řádky níže, které na původní příklad navazovaly. Výsledkem je tak nekonzistentní exemplifikace. Podobná laxnost práce se zpětnou vazbou se objevovala i na jiných místech. Autorka občas jen zkopírovala komentář bez kontextuálního zasazení. Taková práce mě osobně mrzí, protože nemohu posoudit, zda autorka zaujala k daným diskutovaným místům vlastní postoj.

Největší slabinou výkladové části textu je podle mého názoru její nekoherentní uspořádání. Jednotlivé výklady ke všem jevům jsou podány stručnou, civilní a srozumitelnou formou, která mě osobně připadá v textech tohoto typu příhodná, bohužel ovšem nejsou propojeny v jeden celek navazujícími prostředky. Výsledek tak působí čtenářsky nevstřícně. Mohu se jen domnívat, že následnost výkladu *propria* – *toponyma* – *hodonyma* byla zvolena kvůli samému tématu práce, v textu jejich souvislost není nikterak signalizována. Pasáže, které jsem od autorky četla před odevzdáním, měly formu samostatných dokumentů, proto nebyla úplná absence prostředků textové návaznosti tak patrná. Autorce bych proto do příště doporučila, aby se při své úspornosti vyjadřování neobávala pustit i do pasáží rozvolněnějších a komentujících, aby dospěla k jednoduchému textu. Na okraj doplním, že poznámku o zařazení určité výkladové pasáže do textu, kterou jsem autorce radila včlenit, sice autorka přidala, ovšem umístila ji nelogicky doprostřed výkladu (s. 24). Věřím ale, že další práci s odbornými texty bude autorka svoje vnímání textové koherence tříbit.

Stěžejní a nejpřínosnější částí práce je přehled nasbíraného materiálu a jeho poctivá systematizace. Autorka nasbírala materiál od celkem deseti respondentů, od všech soustředila i osobní údaje. Oceňuji, že polovina z nich byla mladšího věku a polovina staršího. Zvláště v oblasti výzkumu lexika je taková vyváženost potřebná. Videá jsou kvalitní, jsou dobře sestřihána a se souhlasem respondentů a autorky

by jistě mohla být využitelná i pro další lingvistickou práci. Sesbírat takto obsáhlý materiál, přehledně jej rozčlenit a popsat všechny jednotlivé varianty, které se objevily, muselo být nesmírně pracné a autorce patří obdiv za pečlivý přístup k celé práci. Obsah videí i popis jednotlivých realizací znaků byl pro mě velmi zajímavý a obohacující. Na rozdíl od autorky mě převaha kalků v tomto typu názvosloví nepřekvapila, je ovšem skvělé, že máme nyní dostupná kvantifikovaná data. Domnívám se, že by se materiál měl stát součástí výukových materiálů i na našem oboru, samozřejmě k němu však může kterýkoli rodilý mluvčí přistupovat také kriticky. Všechny průběžné poznámky k autorčiným výkladům jsem jí sdělila už v průběhu vzniku práce. Někde autorka rozšířila data i o informace získané mimo prováděný výzkum (např. znak BOŘISLAVKA, s. 50) – takový postup by v empirické studii byl mírně nestandardní, při snaze získat vyčerpávající přehled jej ovšem hodnotím kladně. Svědčí opět o svědomitém přístupu autorky k celému úkolu.

Největší radost pak mám z toho, že se autorce povedlo získat data o znacích používaných pro dřívější názvy přejmenovaných stanic metra. Možná dnes ani nedokážeme docenit, jakou hodnotu pro onomastiku ČZJ zaznamenání těchto podob má. Mají-li práce našich studentů/studentek přispívat k poznatkům o komunitě neslyšících a o ČZJ, pak to podle mě Marie Němcová tímto zdánlivě okrajovým výsledkem svého zkoumání bohatě splnila a patří jí za to velký dík.

Autorka pracovala s bohatým přehledem literatury. Na studentku bakalářského studia prokázala solidní přehled v literatuře oborové a překvapila mnohými odkazy na zajímavé články o jiných znakových jazycích. Na některých místech výkladových pasáží mi naopak zdroje chyběly, např. u výkladu procesů fundace a motivace (s. 25), derivace v češtině (s. 26). Domnívám se, že to odpovídá tomu, že autorka není až tolik zvyklá se orientovat v literatuře bohemistické a využívat standardní mluvnice.

Jazyk práce je kultivovaný, gramatické a pravopisné nedostatky se vyskytují ojediněle. Jen pro ilustraci některé z nich zmíním:

- pravopis: *email* (s. 45, v komentáři ke vznikající práci jsem pravopis tohoto výrazu autorce opravovala);
- defektní vazba: [a]utorka zmiňuje, že při tvorbě německých názvů docházelo třemi styly (s. 24);
- interpunkce: [a]utorkou, která se zabývala hodonymy, v rumunském jazyce je Mihaela Avram (s. 24); [z]koumá hodonyma z hlediska motivace a proto je přínosné její závěry zmínit (s. 24).

Nečetné jsou i překlepy. Nejméně pečlivou se jeví typografická úprava práce, zejména úprava poznámek pod čarou (velké mezery mezi poznámkami pod čarou; v poznámce pod čarou by neměl stát pouhý odkaz na webové stránky bez jakéhokoli vysvětlení a interpunkčního zasazení) a zalamování řádků. Při čtení ovšem nejsou tyto jevy příliš rušivé.

Otázky k obhajobě:

V práci autorka podrobně rozebírá vizuální motivovanost znaku. Výklad je pěkně strukturovaný, přesto v něm chybí jakékoli propojení se sledovaným materiálem. Prosím autorku o komentář, které znaky pro označení stanic pražského metra a jakým způsobem jsou vizuálně motivované?

Je pro mě překvapivé, kolikrát respondenti žádný znak pro danou stanici neznají a nepoužívají. K tomu se vážou dvě otázky:

Dá se rozeznat, kdy respondent/ka použil/a prstovou abecedu nebo inicializaci proto, že znak neznal/a, a kdy proto, že tento způsob pro název konkrétní zastávky opravdu běžně používá?

Dá se říct, zda neznalost znaků pro označení určité stanice souviselo s dobou jejího vzniku nebo například s tím, zda se daný název už užíval, nebo naopak neužíval pro označení nějaké čtvrti?

Který aspekt vyplývající ze získaných dat autorku nejvíce překvapil? Zнала sama autorka dřívější pojmenování stanic pražského metra v češtině?

Bakalářskou práci Marie Němcové s radostí doporučuji k obhajobě a předběžně ji kvůli jmenovaným nejistotám ve výkladové části hodnotím velmi dobře.

Praha 2. června 2018

Hana Prokšová